

Slovníček cizích výrazů

s. = sanskrt, p. = páli, č. = čínština, j. = japonština

- abhajá* s. - nebojácnost
abhimukhi s. - stojící tvář v tvář, čelící
abhišéka s. - posvěcení, zasvěcení, iniciace
ačala s. - nepohnutý, nepohnutelný, pevný
áčárja s. - duchovní učitel
áčára s. - chování, metoda, praxe
ádi s.p. - počátek; původní
advaita s. - nedualismus; monismus
adža s. - to, co je nezrozené; skrytý zdroj jsoucná
ádživa p. - živobytí, životospráva
ahimśá s. - nenásilí, neublížování, nezabíjení
ájatana p. - oblast, sféra
ákáśa p. - obloha, prostor, éter
álaya s. - nahromadění, seskupení, sklad
anatta p. - bezpodstatnost
anágámi p. - ten, jenž se již nevrátí
aničča p. - pomíjivost
ápa p. - voda, element tekutosti či vzlínavosti
apsaras s. - nebeská víla, nymfa
arahat s.p. - vykoupený (dosl. "zasloužilý")
arčišmat s. - planoucí
arija p. - vznešený, svatý; urozený
arúpa s.p. - prostý tvaru, bezvarý, abstraktní
ásana s. - pozice
asura s.p. - titán; kategorie nadpřirozených bytostí soupeřících s bohy
ásrama s. - životní fáze; poustevna, rezidence duchovního společenství pod vedením *gurua*
átman s. - duchovní podstata osobnosti, vnitřní já
atta p. - podstata osobnosti, pravé já
avatára s. - "sestoupení", tj. vtělení boha ve světě; inkarnace
ávása p. - hájemství, obydlí
avidjá s. - nevědomost

avidžďžá p. - nevědomost
bala s. - síla, moc, mocenství
bhadra s. - šťastný, prospěšný
 Bhadra - jedno z mnoha jmen boha Šivy
bhakti s. - láska, oddanost, zbožnění, mystické spojení s bohem
bhava s.p. - bytí, dění, stávání se
bhikkhu p. - mnich; většinou je míněn buddhistický mnich
 théravádské sekty
bhikšu s. mnich
bhúmi s. - úroveň, stadium
bhúta s.p. - bytost; bytnost; prvek; živel, dynamický element
 (hmotného) bytí
bódhi s.p. - osvícení, probuzení
bódhisatta p. - bytost na cestě k osvícení
bódhisattva s. - bytost na cestě k osvícení; osvícená bytost;
 transcendentální emanace osvícení nebo kosmického Buddha
brahmačáři s. - žák, učeň
brahmačarja s. - uřednický stav; celibát
brahman s. - ve védech a bráhmanech: tajemná síla modliteb,
 manter a rituálních invokací; později: božská podstata
 skutečnosti, božský zdroj stvoření
bráhmana - (1) dědičný kněz, bráhman, příslušník nejvyšší kasty;
 (2) kněžský text, kněžské pojednání, kněžská kniha
bušido j. - samurajský kodex chování
čaitanja s. - vědomí bez fenomenálních obsahů, čiré vědomí
čarijá p. - dráha, cesta, chování, školení
čarjá s. - dráha, cesta, chování, školení
čchan č. - vize, meditační poznání průlomem do transcendentna
čchi č. - materiální princip mnohosti ve světě
čitta s.p. - mysl, srdce, charakter; vědomí
darśaṇa s. - vidění, pohled, názor; filozofický systém
dákiṇi s. - ženský protějšek v tantrické praxi; ženský bódhisattva;
 v hinduismu též: druh ženských démonů
dána s.p. - dávání, štědrost, dar, almužna
déva (f. déví) s.p. - bůh; vyšší bytost, obyvatel nebeských sfér
dévatá s. - božstvo
diṭṭhi p. - nazírání, názor, chápání, pochopení
djaus s. - nebe, obloha
dhamma p. - nauka, pravda, skutečnost, absolutno

dharm s. - povinnost, zákon, řád, skutečnost, pravda
dharmakája s. - absolutní úroveň buddhovství, nejvyšší pojem mahájánského systému buddhologie
dháraní s. - mystická nebo magická invokace
dhátu p. - prvek, element, modus bytí
dhjána s. - meditační pohroužení, vnor, vnitřní zření
dósa p. - nenávisť
dukkha p. - strast, strastiplnost, utrpení, neuspokojivost
dúraṅgama s. - daleko jdoucí, dalekosáhlý
džagannátha s. - pán světa
džagat s. - svět
džará p. - stáří
džáti s.p. - zrození
džhána p. - meditační pohroužení, vnor
džňána s.- poznání
džiriki j. - spoléhání na sebe sama
džíva s. - mentální struktura osobnosti, duše
dživátman s. - individuální duchovní jádro osobnosti, "duše"
džódó j. - čistá země, západní ráj Amida Buddha
ékam s. - jedno
gandharva s. - nebeský hudebník
gópi s. - pastýřka; symbolicky: lidská duše
go-šintai j. - substance *kami*, když sestoupí do kultovního předmětu
grhastha s. - hospodář; otec rodiny
guṇa s. - šňůra; vlastnost; dynamická složka přírody
guru s. - učitel, duchovní rádce
hidžiri j. - šintoistický asketa; mudrc
hinajána p.s. - "malá cesta"; výraz, ražený mahájánovými školami pro rané školy buddhismu, usilující o osobní spasení (arahatství).
hitogami j. - zemřelý jedinec, který se stal *kami*
hódžin j. - viz *saṁbhógakája*
hosšin j. - viz *dharmakája*
ikigami j. - jedinec, který je *kami* již za živa
išťa s. - vytoužený, vyvolený, zvolený
íšvara s. - Pán, tj. osobní bůh
jadžus s. - oběť, rituální obětina
jang č. - kladný a "mužský" princip světla, jedna ze dvou integrálních složek *taa*

jantra s. - nástroj; diagram
jin č. - záporný a "ženský" princip temna, jedna ze dvou integrálních složek *taa*
jóga - s.p. - spojení; duchovní cesta
jomi j. - podsvětí v šintoismu
jóni s. - vulva
joriširo s. - kultovní předmět v šintoismu
juga s. - věk
kagura j. - rituální tanec šintoismu
kaivalja s. - odpoutání; stav osvobození
kája s. - tělo, forma bytí; úroveň buddhovské činnosti
kála s. - čas
kalpa s. - věk, kosmické období; pravidlo, rituál
kaljaṇa s. - dobrý, výtečný, krásný, šťastný, požehnaný
káma s.p. - touha, žádost, láska
kami j. - božstvo; transcendentní bytosti šintoismu; stav božství; bezčasá dimenze duchovnosti
kamma p. - čin, konání, akt vůle; zákon příčiny a následku
kammanta p. - konání
káraṇa s. - konání; příčina
karma s. - čin, konání; rituální úkon; kosmický zákon odplaty
kauśalja s. - dovedný, vhodný, blahodárný
kaśiṇa p. - kruh, kruhový předmět
kavi s. - básník, věštec, vizionář
kéśin s. - dlouhovlasý putující askét
khandha p. - složka, skupina
kóan j. - meditace nad intelektem nerozřešitelným problémem
kósa s. - nádoba; obal; pochva
krijá s. - konání, viditelná praxe
kšánti s. - trpělivost, snášenlivost
kšatrija s. - aristokrat, bojovník, příslušník vládnoucí kasty
kšétra s. - pole; okruh působení Buddha
kung-an, č. - čchanová metoda neřešitelných hádanek
li č. - duchovní princip zákonitosti ve vesmíru
lílá s. - hra, hravost; božská hra jako motivace k stvoření světa
liṅga s. - znak; mužský pohlavní úd; symbol tvořivé síly
lóbha p. - žádost, chtivost, hrabivost
lohan č. - arahat, buddhistický světec

lóka s. - svět; místo; existenční úroveň či oblast
lókájata s. - učení, že jen tento svět existuje; materialismus
lókóttara s. - nadsvětský, transcendentní
madhja s. - střed
magga p. - cesta, stezka
mahájána p.s. - "velká cesta"; název pro školy buddhismu, které hlásají cestu *bóddhisatvy* a dosažení buddhovství pro všechny
mahájuga s. - velký světový věk
maithuna, s. - pohlavní spojení v tantrickém rituálu
májá s. - iluze, kouzlo; iluzorní povaha světa (jevové skutečnosti)
manas, s.p. - mysl, intelekt, mentalita
maṇḍala s. - kruh; kruhový diagram (kultovní nebo meditační)
mandara j. - viz *maṇḍala*
mantra s. - recitovaný védský verš; magická formule; posvátné slovo; meditační průpověď
manussa, mánusa p. - lidský
maraṇa p. - smrt
márga s. - cesta, stezka
mégħa s.p. - oblak, masa, totalita, vesmírnost
mitama-širo j. - kultovní předmět šintoismu, v němž dlí *kami*
mitra s. - přítel
móħa p. - zmatenost, nepochopení, nevědomost
mókša s. - vykoupení, spasení
mondó j. - zenová metoda rychlých otázek a odpovědí
mudrá s. - gesto; symbol; zvláštní jógická pozice
muni s. - mudrc, mlčenlivý askét
múla s. - kořen, základ
múrti s. - tvar, socha, postava, tělo; ikona; zobrazení boha, též symbolicky (nesprávně: modla)
musubi j. - životní energie; tvořivá síla vývoje; duchovní potence; duchovní růst
naraka s. - peklo, očistec; místo utrpení
nága s.p. - had, kobra; kategorie nadpřirozených hadích bytostí
náma s.p. - jméno; charakter; duševno
námarúpa s.p. - osobnost, psychofyzický komplex bytosti
náħa s. - pán; Pán Bůh
nibbána p. - "vyvanutí", vykoupení, vystoupení z koloběhu životů
nien-fo č. - invocace jména Buddhy Amitábhy
nijati s.p. - osud

niraja p. - "peklo", "očistec"; oblast převládajícího utrpení
nirguṇa s. - bez přívlastků
niródha p. - přestání, zánik, zničení
nirmāṇa s. - vyměření, dosah, rozsah
nirmāṇakája s. - projekce buddhovství na pozemské úrovni,
 tj. historický Buddha
nirváṇa s. - "vyvanutí", vykoupení, vystoupení z koloběhu životů
norito j. - liturgické texty šintoismu
ódžin j. - viz *nirmāṇakája*
paččéka p. - osamělý, ojedinelý
pañča s.p. - pět
pañña p. - moudrost
paramátman s. - nadjá
parivrádžaka s. - poutník v bezdomoví
paśu s. - dobytek, tvorstvo
pátala s. - podsvětí
patha s. - stezka
paṭhaví p. - země, element pevnosti
pati s. - pán
paṭipadá p. - praxe, metoda, metodika
paṭiṭṭhasamuppáda p. - podmíněné vznikání
páramitá s.p. - dokonalost, vrcholná ctnost
péta p. - "zemřelý", "duch", bytost po tělesné smrti
phassa p. - styk, dotek, vjem, pojem
prabhá s. - světlo, jas
prakṛti s. - příroda; kosmický princip hmotného světa
pramudita s. - radostný, potěšený, šťastný
prāṇa s. - životní síla
praṇidhána s. - slib, závazek, rozhodnutí
prapañča s. - mnohost, odlišnost
prasáda s. - přízeň, laskavost, milost; milost boží
pratjéka s. - osamělý, ojedinelý
prthiví ("široká") s. - země, element pevnosti
puggala p. - jedinec, osoba, bytost
púddhá s.p. - rituální pobožnost
purāṇa s. - staré vyprávění, legenda; druh středověké legendární
 a mytologické sektářské literatury

puruša s. - osoba, osobnost, duch
púrva s. - dřívější, původní
puhduždžana p. - světský člověk, světská bytost (v zajetí saňsárového života)
radžas s. - energie, vášeň
rakan j. - arahat, buddhistický světec
ratna s.p. - klenot
rg, rc, rk s. - verš
rši s. - zřec, vizionář, věštec
rta s. - řád, zákon, kosmický pořádek
rúpa s.p. - tvar, forma; přeneseně: tělesný tvar, tělo; socha
sačča p. - pravda
sádhu s. - světec; potulný asket
sádhumat s. - "mající svatost", vpravdě svatý
sakadágami p. - ten, jenž se vrátí jednou
sákšin s. - svědek, pozorovatel; vnitřní já (nezúčastněné na činnosti)
sáma s. - píseň
samádhi s.p. - soustředění, pohroužení, vnitřní sjednocení
samaņa p. - asket, žebravý mnich
saňbhóga s. - zkušenost; blaženost
saňbhógakája s. - transcendentní projekce buddhovství na úrovni duchovního kosmu, přístupná pouze v pokročilé meditační zkušenosti
saňhitá s. - sbírka
sammá p. - správný, pravý, dokonalý
saňsára s.p. - globální proces bytí; koloběh životů, koloběh znovuzrozdování
samudaja p. - vznik
sanátana s. - věčný, trvalý
saňgha s.p. - shromáždění, obec, společenství; mnišská obec
saňkappa p. - rozhodování, úmysl, účel
saňkhára p. - dispozice, "konativnost"
saňnjási s. - poutník v bezdomoví; člen duchovního řádu
saňňá p. - vnímání, vjem, pojmání, pojem; vědomí něčeho
sati p. - uvědomění, uvědomělost, bdělost, pamětlivost
satori j. - duchovní vhled, záblesk duchovního osvícení
satva s. - čistota, ryzost, jas; pravda; skutečnost

siddha s. - "dokonalý" světec; světec vládoucí magickými silami
siddhi s. - dokonalost; magická schopnost (levitace apod.)
síla p. - mravnost, ctnost, ukázněnost
sindhu s. - řeka, voda, velká vodní plocha, oceán
skambha s. - podpora, sloup, osa; duchovní osa světa
smrti s. - tradice
sótápanna p. - ten, který vstoupil do proudu (na cestě k osvobození)
sršti s. - emanace, "stvoření"
sthavira s. - starší, stařešina
sudurđžaja s. - velmi těžko zvládnutelný
suddha p. - čistý
svarga s. - nebe; duchovní oblast
śakti s. - moc; potence; božská tvořivá síla
śata s. - sto
śarira s. - tělo
śiva s. - milostivý
śíla s. - mravnost, ctnost, ukázněnost
śramaņa s. - asket, žebravý mnich
śruti s. - zjevení; posvátná písma
śúdra s. - příslušník služebné kasty
śódó j. - tradiční buddhistická cesta k vykoupení na základě *džiriki*
śógun j. - generalissimo, vrchní velitel vojska
tad s. - to
tama j. - duch, duše, smrt přežívající část bytostí
tamas s. - setrvačnost, letargie, odpor; tma, temnota
tamašii j. - vyšší, věčná, složka lidské osobnosti, schopná duchovního růstu
taňhá p. - žízeň, žádostivost
tantra s. - vlákno, pletivo, tkanivo; pavučina; vodítko
tanú s. - stín, jemné tělo; osobnost, struktura osobnosti zahrnující tělesnou a duševní podobu, tj. charakter a jeho vnější tělesný výraz
tao, Tao č. - cesta, běh věcí, věčný zákon kosmu
tariki j. - spoléhání na druhého
te č. - ctnost, vnitřní přirozenost
tchai-či-čchüan č. - systém zpomalené gymnastiky
tchien č. - nebe, základ bytí

tiračchána p. - zvíře
tédža p. - jas, světlo, oheň; element tepla
théra p. - starší, stařešina
tri s.p. - tři
trikája, *Trikája* s. - nauka o třech úrovních buddhovství
turija s. - čtvrtý stav vědomí (vykoupení)
udžigami j. - bůh rodiny, rodu, klanu nebo vesnice
upája s.p. - prostředek, metoda, cesta
upásaka (f. *upásiká*) s.p. - vyznavač, laický přívrženec
váčá p. - mluva, řeč
vačara p. - oblast, existenční úroveň
vadžra s. - blesk; diamant
vadždrájána s. - "diamantová cesta"; škola tantrického buddhismu,
 zvaná někdy též *mantrájána*
vájama p. - snaha, snažení, úsilí
vajrágja s. - bezvášnivost
vajšja s. - příslušník kasty profesí
vāju s.p. - vítr, vzduch; element vibrace
vánaprastha - lesní poustevník
varṇa s. - kasta (původní význam: barva)
vásana s. - charakterový znak, karmický záznam
véda s. - vědění
védaná p. - citění, pocit, pocíťování
vibhava s.p. - zmnožené bytí, růst, rozvoj, prosperita, velikost;
 zničení, zánik
vikalpa s. - myšlení, rozlišování; duševní pochod
vimala s. - neposkvrněný, čistý
vimutti p. - osvobození
viññána p. - vědomí, uvědomovací proces
višéša s. - rozdíl, zvláštnost, jedinečnost
vivéka s. - rozlišování
virja s. - energie, rozhodnost
vjákarana, *vjákrati* s. - pronesení, vysvětlení; předpověď
vjúha s. - božská emanace ve světě
vrata s. - slib, přísaha
wu-wei č. - nekonání; působení silou přítomnosti čili vyzařováním
 vnitřní hodnoty
zen j. - víze, meditační poznání průlomem vědomí do
 transcendentna